

Урок 13

Тема. Велика Британія.

Мета: охарактеризувати особливості розвитку Великої Британії у 1920-1930-ті рр., розкрити причини змін у двопартійній системі країни, включення до політичної системи лейбористської партії, показати причини найбільшого соціального виступу (страйк шахтарів 1926 р.) у період «процвітання» серед країн Заходу, показати особливості економічної кризи 1930-х рр. та виходу з неї; закріпити навички аналізу і зіставлення історичного матеріалу, уміння розглядати історичні явища в конкретно-історичних умовах:

План

1. Становище країни після Першої світової війни
2. Внутрішня політика кабінету Д. Ллойд-Джорджа та консервативних урядів
- 3.3. Внутрішня політика консервативних і лейбористських урядів у 20–30-х рр.

1. Велика Британія усунула головного конкурента – Німеччину, отримала більшу частину репарацій, загарбала більшість німецьких колоній, зміцнила позиції в Африці та на Близькому Сході. Людські втрати - 743 тис. убитими і 1693 тис. пораненими. Промисловість скоротилася на 20%, видобуток вугілля – на 21%. Велика Британія втратила майже 1/3 національного багатства, близько 40% торговельного флоту. Завмерло житлове будівництво, посилилася залежність від постачання сировини і продуктів, експорт продукції скоротився вдвічі. Британська імперія втрачала колишню могутність: домініони домоглися більшої самостійності. Податки зросли в шість разів. Фінансові потреби покривалися з внутрішніх і зовнішніх військових позик. Це призвело до величезного зростання державного боргу. З кредитора американських банкірів Велика Британія перетворилася на їхнього боржника.

Політичні партії Великої Британії

Консервативна партія була прихильною до непорушності приватної власності, свободи підприємництва, парламентаризму в поєднанні з монархічними традиціями. Ліберальна партія, що переживала занепад, проповідувала демократичні свободи, поєднання інтересів власників і держави. Новою партією стала лейбористська метою якої було демократизація політичного ладу, розширення соціального законодавства, перевага державної та суспільної власності над особистою, широкі соціальні реформи.

2. За підсумками виборів, було сформовано коаліційний уряд із консерваторів і лібералів, очолюваний Девідом Ллойд-Джорджем. Лейтмотивом діяльності уряду Ллойд-Джорджа було гасло: «Розбудити Велику Британію!» через стимулювання приватної підприємницької ініціативи, демонтаж системи державного регулювання, демобілізацію армії, реконверсію – перехід промисловості на мирні рейки.

У лютому 1918 р. у країні було проведено чергову реформу виборчого права. Кількість виборців зросла з 8 млн. до 21 млн. осіб, уперше виборчі права набули жінки віком понад 30 років.

Після виборів було прийнято програми допомоги безробітним та будівництва дешевих жител для малозабезпечених. У 1918 р. запроваджено 8-річну, а 1921 р. – 9-річну безкоштовну обов'язкову освіту. Уряд Д. Ллойд-Джорджа зважився на рішучий крок, надавши 1921 р. статус домініону своїй найдавнішій колонії – Ірландії. Шість графств Північної Ірландії з переважно протестантами залишилось у складі Великої Британії.

Девід Ллойд-Джордж

3. 23 січня 1924 р. Рамсей Макдональд оголосив склад першого в історії Великої Британії лейбористського уряду, оскільки консерватори і ліберали не змогли домовитися про створення коаліційного уряду.

Уряд Р. Макдональда збільшив розміри допомоги безробітним і пенсії старим, зменшив мито на деякі товари, поліпшив систему страхування з безробіття, збільшив видатки держави на житлове будівництво.

Однак лейбористи не дотримали передвиборних обіцянок націоналізувати шахти й залізницю, запровадити податок на капітал. Під час трудових конфліктів вони зазвичай підтримували підприємців, домагаючись припинення страйків. Дуже скоро прихильність англійського суспільства до нового уряду поступила місцем розчарування його політикою і консерватори 1924 р. сформували однопартійний уряд. За урядування консерваторів виник гострий конфлікт у вугільній промисловості.

Влітку 1925 р. власники шахт оголосили про зменшення заробітної платні та скорочення робочого дня. Федерація гірників відповіла відмовою. Уряд зобов'язався сплачувати власникам шахт субсидії протягом дев'яти місяців для підтримання рівня заробітків.

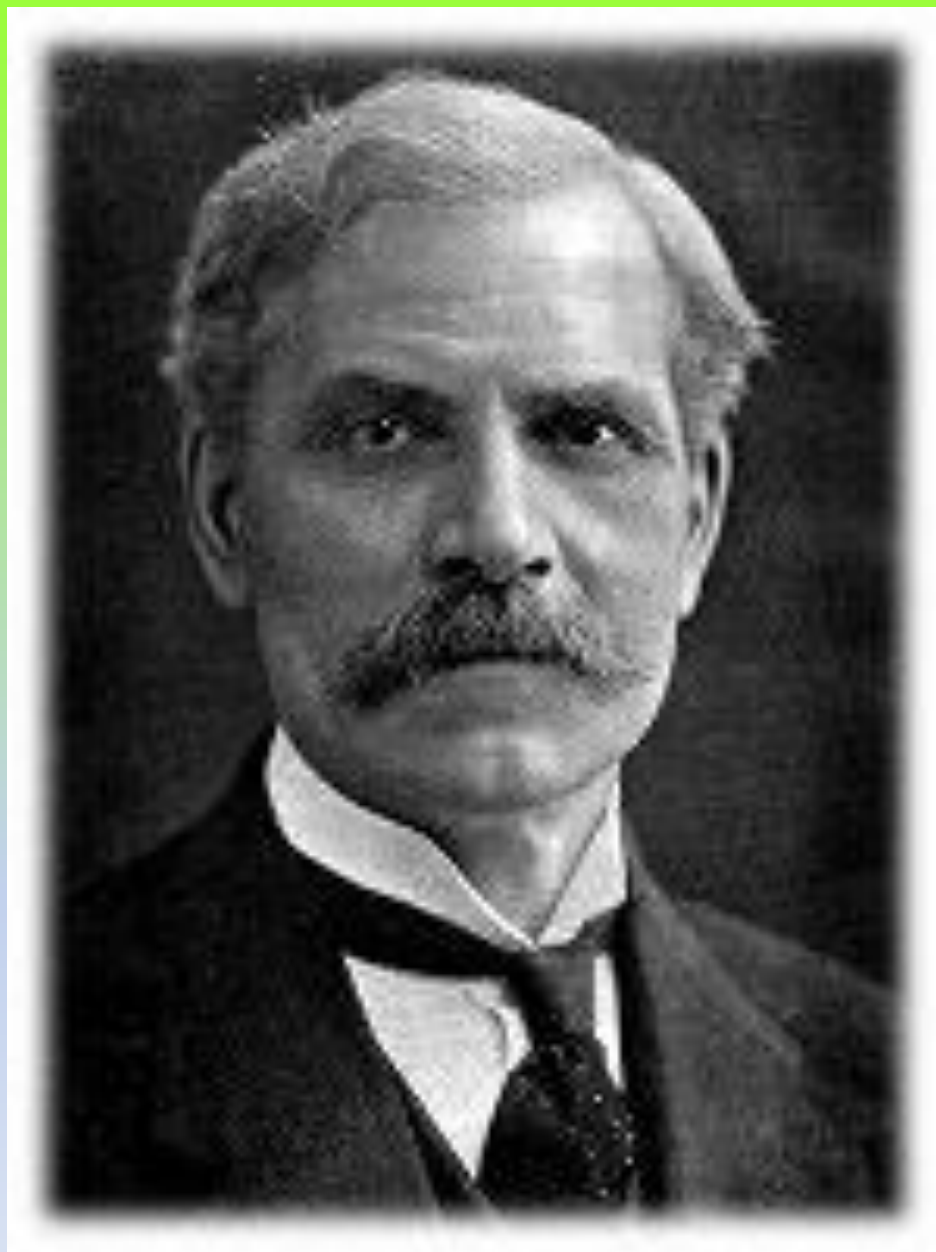
4 травня 1926 р. Генеральна рада Британського конгресу тред-юніонів оголосила загальний страйк. Страйкувало понад 40% всього населення країни. Страйк набув широкого міжнародного резонансу. Проти активних учасників страйку було застосовано репресії. І лише у грудні 1926 р. шахтарі повернулися до роботи. Заробітну платню гірників було зменшено, а робочий день подовжено.

За таких обставин на виборах 1929 р. в умовах кризи, що почалася, перемогу здобули лейбористи, сформувавши Другий лейбористський уряд на чолі з Р. Макдональдом.

Світова економічна криза далася взнаки у Великій Британії на початку 1930 р. Найбільш критичний момент в економіці настав навесні 1932 р., коли виробництво впало на 23% від рівня 1929 р., особливо постраждали давні, базові галузі: металургія, вугільна промисловість, суднобудування. Виплавлення чавуну і сталі скоротилося вдвічі, продукція суднобудування зменшилася у 12 разів. Дрібні фермери та орендарі розорялися, бо сільськогосподарська продукція впала в ціні у середньому на 1/3. У 1932 р. кожний четвертий робітник залишився без роботи, з них майже половина металургів, понад 1/3 шахтарів. Криза в країні різко загострила соціальну напруженість.

Виникали нові страйки, «голодні походи». Уряд не контролював економічну ситуацію, у кабінеті міністрів стався розкол стосовно шляхів виходу з кризи, який і призвів 1931 р. до відставки уряду.

«Р.
Макдональд»

У 1931 р. Макдональд сформував «національний» уряд із лейбористів, консерваторів і лібералів. Головною метою «національного» уряду були пошуки способів виходу з кризи.

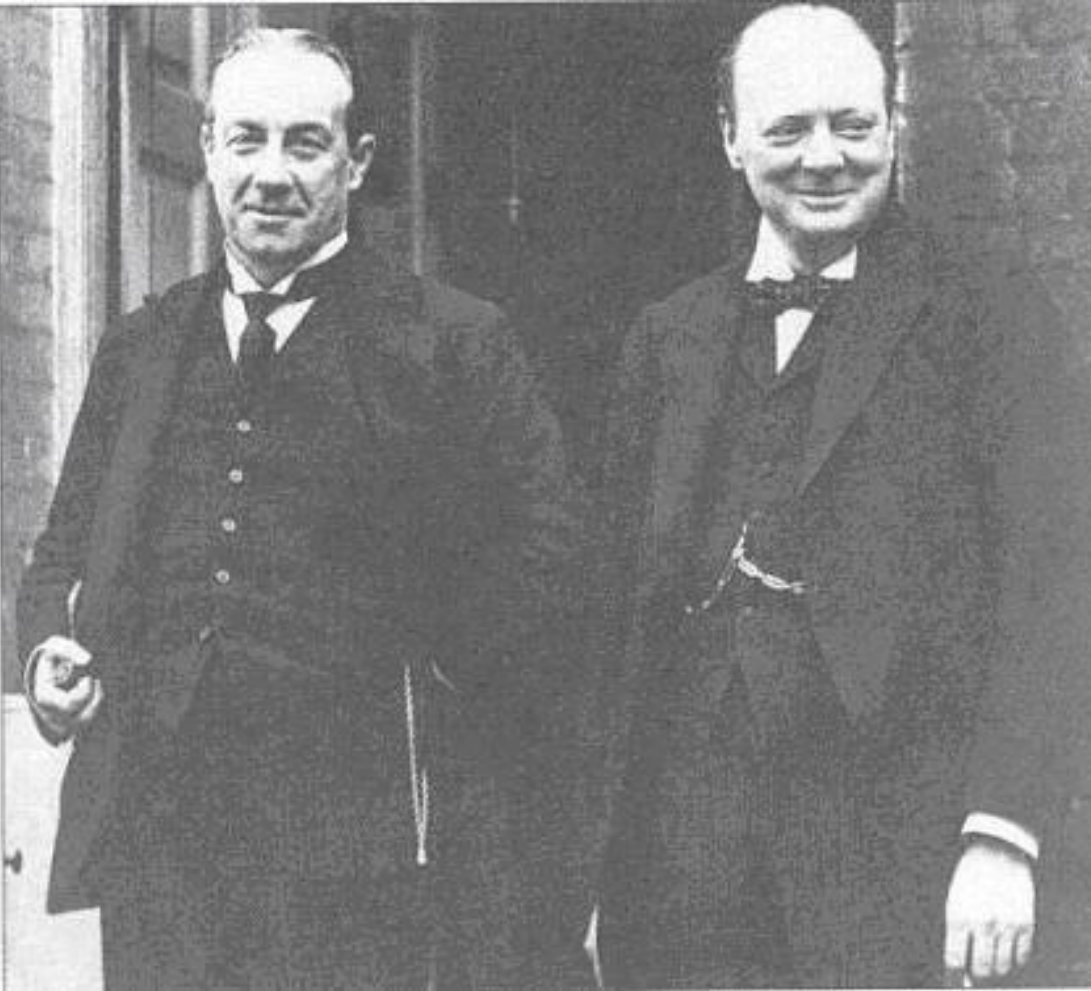
Головною метою «національного» уряду були пошуки способів виходу з кризи: на 10% скорочено допомогу з безробіття; зменшена платня держслужбовцям; скасовано золотий стандарт фунта стерлінга (1931р.) - девальвація; впроваджено мито в розмірі не менше 10% на всі товари, що завозились.

Вжиті заходи дали змогу 1934 р. вийти з тяжкої економічної кризи.

На початку 1934 р. у країні дещо зросло виробництво в автомобільній, авіаційній, електротехнічній та хімічній галузях. Запровадження державного протекціонізму переорієнтувало капіталовкладення у внутрішній ринок.

- На виборах 1935 р. перемогли консерватори з великою перевагою; вони здобули 387 депутатських місць у палаті громад і сформували однопартійний уряд на чолі з С. Болдуїном, якого 1937 р. заступив Н. Чемберлен.
- Болдуїн пішов у відставку на знак протесту проти дій короля Едуарда VIII, який заявив, що коронуватиметься лише після того, як візьме шлюб з двічі розлученою американкою Уолліс Сімпсон не аристократичного походження. Щоб уникнути конституційної кризи король зрікся престолу, віддавши перевагу коханій жінці.
- Зі сходженням на престол законослухняного Георга VI кризу монархії було подолано, але розкол в урядових колах зберігся. Прем'єр-міністром став Н. Чемберлен.

С.Болдуїн та У.Черчилль»

Король Едуард VIII»

Коронація Георга VI» та прем'єр-міністр Н. Чемберлен»

